Війна і мобілізація

ВІЙНА З РОСІЄЮ | ПНД, 2026-06-08 08:36

Версия для печати

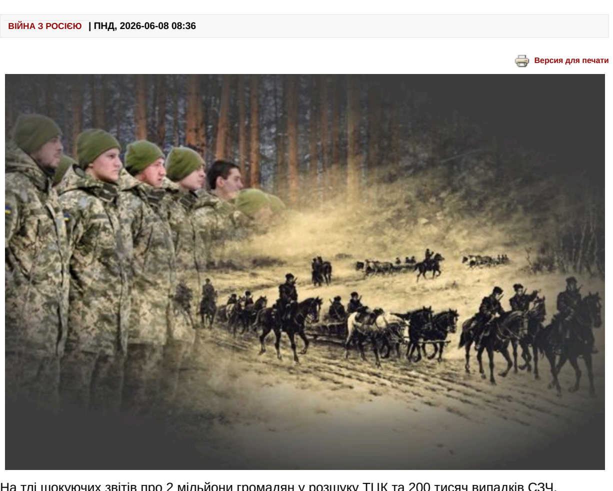

На тлі шокуючих звітів про 2 мільйони громадян у розшуку ТЦК та 200 тисяч випадків СЗЧ, Банкова робить відчайдушну спробу перехопити дипломатичну ініціативу: призначений очільником Офісу президента Кирило Буданов публічно оголошує курс на припинення бойових дій до зими.

> *Мобілізація — призов військовозобов'язаних на службу*
>
> *в діючу армію у зв'язку із запровадженням воєнного стану.*
>
> ***Вікіпедія***

Військкомат і ТЦК: знайти різницю

Сім десятиліть тому Євген Маланюк, колишній старшина Армії УНР, поет і публіцист, літературний критик, звернувся до нащадків із нагадуванням про причини поразки українців у Визвольних змаганнях: *«Були величезні склади зброї. Був багатий людський матеріал. Була територія. Але ми програли Визвольну Війну. Ми її майже не «грали» –* ***ми не хотіли воювати. <…> ми не захистили цієї країни, бо ми її майже не захищали. Не можна жити «на дурничку». Не можна довго існувати «в кредит».*** *<…> Ми програли Визвольну Війну. <…>* ***Винна – вся генерація, і винні в ній, саме, найліпші****. Чому про це згадуємо? Для того, що* ***без усвідомлення всього цього – немає майбутнього***».

Однією з причин поразки Армії УНР стало масове дезертирство (СЗЧ, по-сучасному, – самовільне залишення частини). «Селяне! Гоніть з села ДЕЗЕРТИРІВ – ВОНИ зрадники РІДНОГО краю. Всі до війська для захисту Землі і Волі». Це текст листівки, випущеної 1919 року тодішньою українською владою, яка розпачливо апелювала до найбільшого соціального прошарку УНР: «Селяне! Повикопуйте рушниці і набої, дайте їх українському козакові на боротьбу з Денікіним та комуністами».

Листівки, заклики і звернення не допомогли. Пасивність, вичікувальна позиція громадянства призвела до втрати державності, до масових розстрілів національно свідомих українців, до Голодомору і ГУЛАГу, до мільйонних втрат серед цивільних і мобілізованих до чужинецької армії під час Другої світової війни…

Степан Кость у статті «Герої, ухилянти і ars moriendi» розмірковує про обов'язок, дух боротьби і страх смерті:

> *«Небажання воювати не завжди зумовлене політичними, світоглядними (пацифістськими, наприклад), етичними чи релігійними міркуваннями. Це небажання зумовлене і елементарним страхом смерті, смерті свого тіла. Ухилянтами не народжуються. Ними стають ті, чия вітчизна – не Україна, а там, де добре, вигідно, безпечно. Ухилянти не роздумують над проблемою духовної деградації чи моральної смерті, як і не вагаються відмовитися від свого конституційного обов'язку як громадянина держави захищати її. <…> Але нині на шальках терезів, з одного боку, доля держави-нації (своєї родини теж), а з іншого – життя тих, хто зобов'язаний воювати (й, може, загинути). В ухилянтів страх смерті домінує. Інші (і їх більше) цей страх долають. <…> Нинішня російсько-українська війна дає дуже багато прикладів самопожертви: хтось пішов добровольцем, хтось загинув, рятуючи побратимів, хтось разом із собою підірвав міст, щоб затримати наступ російського війська. А скільки наших героїв полягло за невідомих обставин…»*

З листа, оприлюдненого в соцмережах друзями госпітальєрки Олександри Мулькевич, яка загинула в серпні 2024 року: «*...більшого щастя не знаю, як померти в бою... Мені пощастило народитися в найкращій країні світу – Україні. За яку і честь померти*»…

30 березня 2021 року Верховна Рада ухвалила Закон № 1357-IX, який на законодавчому рівні закріпив створення Територіальних центрів комплектування (ТЦК) та соціальної підтримки (СП) замість військових комісаріатів. 23 лютого 2022 року Кабінет Міністрів затвердив остаточне Положення про ТЦК та СП, що завершило перехід до нової системи по всій країні. Так, завершило формально, але уповні проблему мобілізації військовозобов'язаних в реальних умовах війни не розв'язало.

19 грудня 2023 року на пресконференції Володимир Зеленський повідомив, що до нього на Ставці звернулися військові, які пропонували мобілізувати близько 500 000 людей. А день перед тим Головнокомандувач ЗСУ Валерій Залужний на запитання, як вплинуло звільнення обласних воєнкомів на ефективність мобілізації, відповів, що «**це були професіонали, вони знали, як це робити, а їх немає**». Річ у тім, що на тлі скандалів зі статками **деяких** керівників обласних ТЦК президент України влітку **ухвалив** рішення** огульно звільнити всіх обласних воєнкомів** . У висліді призов на військову службу по суті був зірваний. Влада опинилась у стані цугцвангу – послаблення примусу означає брак людей на фронті, а посилення може призвести до соціального конфлікту.

Проблеми довкруж ТЦК значною мірою породжені відсутністю чіткої та прозорої комунікації з населенням, браком логічної аргументації. Все це породжує стан невизначеності, який лякає і деморалізує. Бо для будь-якої інтелектуальної системи найважчим станом є саме стан невизначеності, спричинений поєднанням двох чинників: потребою ухвалювати рішення та дефіцитом інформації, необхідної для виконання задуманого. Відсутність можливості ухвалення рішення в ситуаціях того чи іншого чи ступеня важливості, в доленосних ситуаціях породжує страх. Приміром, скорочення видатків на закупівлю озброєння посилює стан невизначеності і водночас деморалізує. Досить згадати перенаправлення 40 млрд гривень до Резервного фонду…

> Читайте також: **Як змінюються підходи до бронювання та що загрожує "ухилянтам" в процесі нового підходу до мобілізації**

Між молотом і ковадлом

На початку 2026 року в Україні зафіксовано масштабну кризу мобілізації: близько 2 млн громадян розшукують територіальні центри комплектування, 200 тисяч самовільно залишили військові частини. *«****У нас мільйони людей – ухилянти.*** *Чомусь ніхто про це не хоче говорити,* – визнав екс-начальник ГУР МО, керівник Офісу Президента України Кирило Буданов на 18-му щорічному Київському безпековому форумі 23 квітня 2026 року. Він зазначив, що ***«якщо не буде людей, впаде фронт, не буде України»****, що без мобілізації доукомплектувати лави війська неможливо, оскільки в країні, яка довго* ***перебуває*** *в стані війни –* ***«усі бажаючі вже давно добровільно пішли або не пішли [на фронт]».***

Слід зазначити, що крім пояснення причин СЗЧ через фізіологічний страх, існують й інші фактори, які негативно впливають на бажання виконувати конституційний обов'язок захисту вітчизни: у значної частини суспільства нинішня адміністративна система мобілізації довіри не викликає, засадничо сприймається як несправедлива – у війську воюючої країни трапляється чимало прикладів непотизму, здирництва, фаворитизму, фінансових махінацій і зловживання владою.

Саме тому виникають конфлікти між державою (ТЦК) і громадянами. Через недбальство і упередженість ВЛК на фронт потрапляють мобілізовані, непридатні для служби. Хворі й поранені через суди змушені домагатися справедливості – належного лікування, догляду й грошової компенсації. Хибність і поспішність в ухваленні багатьох рішень забюрократизованими структурами (цивільними і військовими) діє деморалізуюче, підриває довіру до державних інституцій, нівелює патріотичну ідею почесного обв'язку захисту батьківщини.

Результати соціологічного опитування, проведеного українським аналітичним Фондом «Демініціативи ім. Ілька Кучеріва» напередодні широкомасштабної агресії московитів, більш ніж промовисті: 20% українців відповіли, що воюватимуть, 40% сказали, що допомагатимуть війську всім, чим зможуть. Решті громадян було байдуже.

Україна занурюється у штучно організований хаос – політичний, економічний, мобілізаційний, воєнний, який загрожує самому існуванню держави. У висліді психічне і психологічне роздратування громадян, викликане поєднанням різноманітних факторів, часто спрямовується не на окупанта, а на державні інституції, зокрема ТЦК.

Більш ніж промовисті заголовки статей про гучні викриття зловживань посадовців ТЦК і ВЛК на корупційних оборудках, перевищенні повноважень і навіть рекеті: «Посадовців ТЦК викрили на схемі для "ухилянтів"»; «На Рівненщині затримано чоловіка, який стріляв у військових ТЦК та поліцейського»; «Зловживання ТЦК під час мобілізації»; «На Київщині начальника районного ТЦК підозрюють у вимаганні $4 тисяч хабаря»; «Шалені хабарі» в ТЦК: допис зробив військовий»; «Інформація про хабарі в ТЦК викликає серйозну стурбованість у командування ЗСУ»; «ДБР розслідує 260 кримінальних проваджень щодо працівників ТЦК»; «У Білій Церкві на хабарі затримали представників ТЦК»; «Працівники ДБР повідомили про підозру групі військовослужбовців одного з районних ТЦК у Харкові, а також військовим інших підрозділів, які діяли спільно»; «Військових ТЦК, які побили ветерана у Києві, переведуть у бойові підрозділи»; «В самому центрі Дніпрі! Жінки пішли проти ТЦК!»; «Викрито посадовців ТЦК, які «мобілізували» померлих та ув'язнених заради статистики»; «Війна для бідних»: офіцер ЗСУ вибухнув гнівом через вибірковість ТЦК»…

Стаття 11 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», яка чітко визначає повноваження Президента України відповідно до повноважень, визначених Конституцією: здійснює загальне керівництво у сфері мобілізаційної підготовки та мобілізації держави; визначає мету, завдання, вид, обсяги, порядок і строки проведення мобілізаційної підготовки та мобілізації; забезпечує через Раду національної безпеки й оборони України координацію діяльності органів виконавчої влади, інших державних органів, Збройних Сил України, інших військових формувань у сфері мобілізаційної підготовки та мобілізації; визначає структуру та затверджує мобілізаційний план України на особливий період, Положення про мобілізаційну підготовку Збройних Сил України, інших військових формувань тощо.

Можна припустити, що хиби в організації процесу мобілізації викликані й суперечливим фрагментом біографії діючого Верховного головнокомандувача – у квітні 2019 року Міністерство оборони України, відповідаючи на депутатський запит, повідомило, що під час мобілізації Володимиру Зеленському надсилалися три повістки у 2014 році і одна – у 2015, які він **проігнорував**.

> Читайте також: **Чому вчасне та ввічливе спілкування в ТЦК — це єдиний шанс самостійно обрати свою військову долю**

Мобілізація культури й ідентичності

Невеличкий екскурс в історію. З вибухом німецько-совєтської війни уряд СССР у стислі терміни розробив програму перетворення країни в єдиний бойовий табір, підпорядкований єдиній меті – перемозі над нацистами. Комуністичні функціонери дуже добре розумілися на важливості та ефективності візуалізації пропагандистського механізму як ідеологічного чинника.

Про смертельну небезпеку, яка нависла над країною, совєтським громадянам нагадували пропагандистські гасла: «У праці – як у бою!», «Фронту треба – зробимо!», «Нещадно розгромимо і знищимо ворога!», «Будь пильний!» тощо. По всій країні розклеювались плакати з різноманітними патріотичними сюжетами і гаслами. Мільйонні наклади різноманітних агітаційних матеріалів, створених талановитими художниками-плакатистами, справно виконували свою мобілізуючу функцію. Професійно створені узагальнені образи героїв-захисників і підступних ворогів у максимально дохідливій формі пояснювали, підтримували і мотивували народ у боротьбі з брунатною навалою.

Чи ведеться в Україні широкомасштабна, цілеспрямована пропагандистська кампанія проти московських окупантів?

> *«Патріотичне виховання не має бути абстрактним і спиратися лише на вивчення історії й літератури. Уже в школі треба вивчати основи військової справи й надання першої медичної допомоги, а в університетах поєднати це із вивченням військово-політичної думки. Може, є сенс відновити військові кафедри. Практичними мають бути регулярні військові збори (чи як їх назвати), упродовж яких можна вдосконалювати своє знання і вміння у певній воєнній спеціальності. Це міркування не спеціаліста, але я знаю інше – всі повинні вміти воювати і готуватися до війни. Оскільки ми – Воююча Україна»* (Степан Кость).

Яскравим підтвердження існуючої проблеми культурної ідентичності в умовах війни є, приміром, суперечлива історія встановлення на площі імені Євгена Маланюка (цитованого на початку статті) у центральній частині Львова алегоричної скульптури композитора Франца Ксавера Моцарта, сина геніального Вольфганга Амадея Моцарта.

Прикметно, що саме в цей час українську ідентичність, український культурний простір завзято боронять наші героїчні воїни. До речі, на яких ідеологічних засадах упродовж останніх трьох десятиліть будувались/будуються українські партії?..

Попри існуючі в суспільстві протиріччя (політичні, економічні, світоглядні), в час повномасштабної воєнної агресії нація має демонструвати всебічну організованість й злютованість. Кожен, хто ідентифікує себе українцем, має усвідомлювати свою відповідальність за оборону власної держави. Тому обурюють як неправомірні дії окремих представників ТЦК, так і несприйняття мобілізації частиною громадськості. Боронити країну, допомагати фронтові аж ніяк не означає обов'язково перебувати у шанцях чи в траншеях. Головне – посильна участь кожного в захисті країни.

24 лютого 2022 року до Верховної Ради України був внесений Проект Закону № 7114 (визначений Президентом як невідкладний) про оголошення стану війни – перше і головне політичне рішення, що мало визначити мобілізацію всієї держави для досягнення перемоги. Та замість оголошення стану війни Указом Президента №64/2022 в Україні був введений воєнний стан з 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року строком на 30 діб. На офіційному сайті Парламенту згаданий Проект Закону № 7114 відсутній. Але він зберігся у web-архіві (**https://web.archive.org/web/20220413044605/http:/w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=73873**)...

На жаль, говорити про відповідальність влади, про її неупереджене ставлення до захисників Української держави проблематично. Так, з незрозумілих причин гарант дотримання Конституції (**Sic! Президент не є гарантом Конституції, а гарантом її дотримання)** і не підписує, і не ветує **сорок чотири** законопроєкти, ухвалені Верховною Радою.

Серед них вкрай важливий Законопроєкт №9110, який розширює соціальні гарантії для військових, що зазнали поранень під час обстрілів навчальних центрів (досі, зокрема, відсутні правові підстави для видачі сім'ям загиблих документів про безпосередню їх участь у заходах забезпечення оборони України, та відповідно надання статусів осіб з інвалідністю внаслідок війни), був направлено на підпис Президенту України 14 липня 2023 року.

Досі не підписаний ухвалений Верховною Радою ще у березні 2022 року законопроєкт №7180 щодо вдосконалення засад організації та ведення руху опору та уточнення повноважень Сил спеціальних операцій ЗСУ в інтересах організації, підготовки, підтримки та ведення руху опору, а також осіб, залучених до конфіденційного співробітництва з ними…

Цьогоріч, 23 квітня, на Телеканалі Прямий генерал-майор запасу Сергій Кривонос висловив слушну думку: *«Проблеми фронту треба вирішувати в глибокому тилу. Тому і фронт тоді буде стояти якісніше й ефективніше, коли тил на чолі з президентом України з підпорядкованим Кабінетом Міністром буде* ***опрацьовувати мобілізаційний план****»*.

> Читайте також: **Борг перед Васею та "поплавлені" душі: Заступник комбата 32 бригади про мотивацію та психологію п'ятого року війни**

Про соціальний капітал і довіру

Треба визнати, що існують політичні рішення, які шкодять загальній концепції оборони та мобілізації. Не можна не погодитись з позицією Юрія Бутусова, відомого журналіста, нині командира взводу 13-ої бригади НГУ «Хартія»: *«Я не розумію, яка була логіка дозволити виїзд за кордон громадянам до 22 років… Найкращі пілоти, наприклад, на FPV-дрони, це молоді люди. У них прекрасна моторика, у них прекрасні рефлекси, у них здорові очі, у них великий ступінь концентрації, уваги. І тут керівництво країни каже, що нам не треба молодих воїнів…* ***Треба зараз, у цьому році, опускати призовний вік до 23 років****»*.

Народний депутат Вадим Івченко стверджує, що в деяких навчальних центрах середній вік людей навіть не сорок років. А на фронті треба виконувати різноманітні завдання й накази: проповзти чималу відстань, пройти кільканадцять кілометрів з повною викладкою, «зачистити» посадку, швидко зайняти позицію, окопатися тощо . Війна не для 60-літніх.

Висновок тривіальний: мобілізації передусім мають підлягати 25-50-річні чоловіки, а не ті, кому під 60. Втім екс-начальник ГУР Кирило Буданов (**інтерв'ю** NYT 15 травня) виступає проти мобілізації **18-25-літніх юнаків**. Мовляв, це може знищити майбутнє держави. Але ж **юнацький вік у хлопців в Україні охоплює період від 17–21 років...**

10 квітня в інтерв'ю Укрінформу Кирило Буданов визнав, що ухиляння від мобілізації є серйозною проблемою, яка може мати наслідки як під час війни, так і після її завершення: «*Ви подивіться, у нас страшенна проблема в суспільстві. У нас герой – той, хто воює зараз реально на фронті, проливає кров. Усі стають на коліна, коли несуть труни. Й у нас так само герой, який записує відосики, «як я, вибачте, послав на три букви ТЦК» чи «як я перебіг «зеленку» через кордон» — а ви тупі отут от лишайтесь. І вони обидва – герої одночасно! Це страшна проблема. Вона показує відсутність єдності»*.

Держава має захищати себе, має ухвалювати закони, згідно з якими має проводиться загальна мобілізація – процес призову громадян до військової служби для захисту країни в умовах війни чи загрози національній безпеці. Мобілізація – це можливість зберегти державу. Безумовно, це обов'язок для всіх громадян (передусім чоловіків), придатних до військової служби.

У нас, на жаль, нехтують розумінням обов'язку. Одна з причин – брак справедливості з боку держави. Справедливість в розумінні мобілізованого – це коли отримує повістку з ТЦК хтось з найближчого оточення президента чи владної верхівки. Таких прикладів в історії чимало. Під час Другої світової війни воювали діти членів совєтської партноменклатури. Воював син У. Черчіля. Діти Ф. Рузвельта воювали. Воював і майбутній президент США Д. Кеннеді…

Наразі діяльність Верховної Ради по суті паралізована. На тлі парламентської кризи десятки нардепів од «Слуги народу» готові скласти свої мандати. Чинних парламентарів регулярно викривають на незаконному збагаченні.

> *«Стан українського суспільства можна визначити як ірраціональний. Тобто, використання чинників, які унеможливлюють досягнення бажаного результату. Наприклад, хочеться добробуту, але не хочеться працювати. Хочеться європейських стандартів життя, але визнаємо російські моральні цінності. Те ж саме стосується і керівників держави. Їхня поведінка настільки ірраціональна, що результат може набути будь-якого значення. Незаперечним фактом є те, що стабільність в ірраціональному суспільстві при ірраціональних лідерах неможлива».*

Так окреслив основні причини виснаження найважливіших джерел стійкого зростання Української держави один із читачів у своєму відгуку на вміщену в інтернеті мою статтю, в якій йшлося про **руйнування людського і соціального капіталу.**

Держава має поважати свого громадянина, його гідність. Без гідності не існує справедливості, не існує довіри. **А без довіри не існує країни.** Коли говоримо про безпеку держави, то розуміємо, що насамперед йдеться про довіру до президента, до прем'єр-міністра, до політиків, до держслужбовців, до представників правоохоронних структур.

Що таке соціальний капітал? У найширшому сенсі – це політичне оточення, що формує соціальну структуру і полегшує, унормовує розвиток суспільства. Соціальний капітал включає формальні інституційні зв'язки і структури, такі як уряд, політичний режим, законність у суспільстві, судову систему, громадянські політичні свободи. Через брак соціального капіталу держава не здатна до розвитку, до модернізації. Безумовно, найперше має починати з самої себе влада, демонструючи суспільству переконливі зразки взаємодовіри, взаємоповаги, взаєморозуміння. Але для цього потрібен авторитет харизматичного лідера нації або ж авторитет групи осіб, яким беззастережно довіряють.

> Читайте також: **Як можна вирішити проблему з поповненням ЗСУ: 5 стовпів мобілізації**

Зрозуміти систему

Автор загальної теорії систем Людвіг фон Берталанфі визначив систему як сукупність взаємодіючих елементів за умови, що вона розглядається в експерименті або аналізі як єдине ціле. Для того, аби зрозуміти систему (це стосується й **інституції ТЦК)**, треба бути поза нею. Так стверджує славетна теорема Гьоделя, якщо її максимально популярно тлумачити. Інакше кажучи, **коли вивчаємо складну систему зсередини, то, керуючись лише логікою цієї системи, обов'язково натрапимо на істини, які не зможемо ні довести, ні спростувати.**

Те саме й з Україною. Якщо всередині держави не можемо дати собі раду, то мусимо знаходити своєрідного арбітра ззовні, який взяв би на себе місію наставити українців на путь істинний.

Геніальний художник Іван Марчук емоційно, але слушно радить: *«Треба найперше не красти, а по-друге – не ворогувати. Найкраще, щоб прийшли німці. Німці не дадуть погано жити, бо вони не дадуть красти. Вони просто зароблять чистою своєю працею. А українці ніколи не зможуть управляти державою. Бо Бог дав українцям рай, але забрав розум».*

Можливо, й справді доцільно запросити в Україну новітніх «варягів» – кілька сотень прокурорів, суддів, митників з цивілізованих країн з ретельно перевіреним послужними списком на професійну компетентність, доброчесність, моральність. Аргумент на користь цієї ідеї: через гострий дефіцит робочих рук в результаті воєнної агресії (зараз в Україні 6 млн внутрішньо переміщених осіб, кількість вимушених мігрантів – 7,5 млн) уряд розглядає пом'якшення правил в'їзду та легалізації робочої сили з країн Азії та Африки і спрощення процедур для Ця обставина у перспективі **може позначитися і на процесі мобілізації,** посилюючи в суспільстві стан невизначеності.

В Україні заговорили про **демобілізацію**. Але як її можна організувати при діючому законодавстві, якщо дискредитований процес мобілізації. Це ж тривіально – якщо людей забирають з передової, то їх треба кимось замінити.

Мобілізаційний план у державі, вочевидь, розроблений. У цьому документі має бути чітко визначена процедура залучення людських ресурсів на війну: ТЦК розсилають військовозобов'язаним повістки, залучаючи органи місцевого самоврядування; отримавши повістку, людина йде до ТЦК, проходить ВЛК і так далі. Якщо за викликом військовозобов'язаний не прийшов, його має розшукати поліція і доставити в ТЦК.

У жодній країні світу мобілізації без примусу не існує. Але. Чи повинні представники ТЦК і ЗСУ застосовувати брутальну фізичну силу до так званих «ухилянтів»?

В ідеалі мобілізація має здійснюватись шляхом персонального вручення повісток. Якщо, приміром, через Укрпошту, то з обов'язковим підтвердженням адресатом отримання документу. Не забуваймо про правоохоронну систему, судову систему.

Армії потрібні солдати. Військо перманентно потребує кадрового ресурсу. Рекрутингові центри постачають тільки 10 відсотків людей, а 90 – це мобілізовані. З їхньою підготовкою далеко не все гаразд. Бракує мотивації. Добровольців зразка 2022-го немає. На війну потрапляють демотивовані чоловіки, які живуть у полоні власних страхів, з бажанням утекти.

Фронтова статистика (з розповідей ветеранів) виглядає таким чином: з 10 «бусифікованих» щонайбільше двоє можуть перетворитися на ефективних бійців. Якщо їх бракуватиме, ми програємо війну, втратимо державу. Без фахових операторів дрони державу не врятують. Треба кардинально переналаштувати механізм мобілізації, розділяти примус і насильство. Примус – це створення таких умов, коли людина через «не хочу» таки змушена ЩОСЬ виконувати. У даному разі йдеться про виконання конституційного обов'язку – захисту батьківщини.

Українська держава має створити належні умови, які б заохочували молодь йти до війська добровільно. Але для цього насамперед потрібне привабливе й справедливе грошове забезпечення, преміювання, соціальні пільги, нульові кредити на житло. Має працювати система здорового глузду, система продуманої мотивації, лідерства. Солдати повинні довіряти своїм командирам. Мають вірити, що життям підлеглих командир марно не ризикуватиме.

Мобілізація в умовах війни має стосуватись усіх без винятку верств населення. Натомість влада перетворила українське військо значною мірою на робітничо-селянську армію, в якій, як розповідають фронтовики, часто відсутня соціальна справедливість. Дражлива проблема – відсутність чітко визначеного строку служби. Не може не обурювати наплювательське ставлення до ветеранів.

Чимало чоловіків у запіллі схильні думати, що війна їх не зачепить. Вони чомусь забувають, що ворог безжальний і зброю таки доведеться взяти в руки – в Україні триває екзистенційна війна, точиться війна когнітивна. У протистоянні з ворогом програє та сторона, в якої першим впаде запілля. Нині війну виграють технології. Військо потребує інтелекту молодих бійців, спроможних швидко навчатися комп'ютерним премудростям, фахово опановувати роботу з безпілотними системами.

> Читайте також: **Замість ефективної організації процесу мобілізації влада розпалює ворожнечу між українцями**

Що далі

1921 року В'ячеслав Липинський зрезюмував:

> *«Владу українську треба допіру сотворити. А творити владу можуть тільки люди моральні, то єсть люди, які глибоко всіми фібрами своєї душі вірять, що те, що вони творять, єсть правда, єсть добро. <...> Чи маємо ми свою мораль? Чи маємо ми своє творче поняття про добро і зло? <...> Коли у нас єсть віра в правоту свого діла, коли у нас єсть мораль, справи бюджетові вирішаються просто. <...> Коли ж у нас віри і моралі нема, ми перетворюємось знов-таки в аморальну сучасну політичну партію, тобто в політичне акційне товариство, оперте на надії виграти на одній спільній політичній спекуляції».*

Немов про сьогодення мовлено. Має бути довіра до влади та її інституцій: до влади місцевої, до народних депутатів, які ухвалюють закони у Верховній Раді, до Кабінету міністрів і до міністерств, які ці закони втілюють в життя, до Президента та його оточення. Жодного доленосного рішення суспільство не може ухвалити без громадської єдності, без прийнятного суспільного договору.

Після війни для України, вочевидь, проблема виборів буде не менш важливою, ніж питання відбудови держави. Можливо, треба обміркувати запровадження обмеження у виборчих правах – застосувати віковий ценз для виборців. Історія президентських вибрів 2019 року чи обрання «двічі не судимого» на найвищий державний пост підтверджують таку потребу. До речі, для чоловіків необхідною умовою просування службовою кар'єрою має стати обов'язкова служба у війську.

П'ятий рік жорстокої широкомасштабної агресії дається взнаки – це і втома, і роздратування, і надія, і зневіра. І цивільних, і фронтовиків демотивують розмови про переговори й вибори, дратують соціологічні опитування. Доводиться утримувати два фронти: один зовнішній, другий у запіллі – боротьба з п'ятою колоною, ворожою агентурою, корупцією.

Ці фактори, безумовно, впливають на мобілізацією, на діяльність ТЦК. Але при цьому обов'язково мають бути дотримані однакові підходи в мобілізації для всіх військовозобов'язаних. Не може бути «обраних» і цапів-відбувайл, які мають віддавати своє життя за те, щоб інші жили у своє задоволення й нічим не ризикували. На фронт мають йти представники правоохоронних органів, судді й прокурори. Відчути запах пороху мають і народні депутати. Бодай на добровільній основі. Звісна річ, для всіх має бути рівність у питанні ротації. Належним чином мають запрацювати військові суди, військова поліція і військова прокуратура.

Наразі Міністерство оборони готує комплексний пакет реформ, який торкнеться роботи ТЦК, проходження ВЛК, формату повісток та умов демобілізації. Вже розроблено пакет із 30 проєктів, спрямованих на вирішення накопичених проблем, покращення умов служби та оптимізацію роботи ТЦК. Розглядається трансформація системи комплектування, включно зі створенням «Офісів призову» замість нинішніх ТЦК, щоб змінити підходи на більш гуманні, особистісно-орієнтовані.

Втім, як повідомляє TSN.UA, омбудсмен Дмитро Лубінець жорстко розкритикував нову реформу мобілізації, назвавши її приреченою на провал без поваги до прав людини. Він наголосив, що попри обіцянки, представники ТЦК досі використовують балаклави, а системні порушення, як-от силові затримання та вилучення речей, тривають. Лубінець заявив, що довіра громадян неможлива, поки держава сама ігнорує закони, а реформа без дотримання прав людини є лише імітацією змін.

Попри складнощі й труднощі, альтернативи мобілізації немає, разом з тим чимскоріш мають бути вироблені чіткі й зрозумілі критерії призову на військову службу.

Українська держава – усе ще стратегічно спляча система. Їй, попри війну, все ще бракує розуміння того, що геополітична ситуація в світі вимагає стратегічного мислення. На це звертає увагу знаний американський історик Тімоті Снайдер: *«Війни не можуть вигравати люди, які не розуміють, що роблять, бо не мають жодної системи координат (як-от нація чи держава), окрім власних відчуттів»***.**

Ще одна вартісна цитата від знаменитого американця – Авраама Лінкольна*: «Припустимо, ви вступаєте у війну, але ви не можете воювати вічно, і тоді, після того, як обидві сторони зазнали численних втрат і жодна з них не досягла успіху, ви припиняєте військові дії, і перед вами знову постає все те ж старе питання: на яких умовах будувати взаємини»*.

Так отож. 1 червня 2026 року керівник Офісу президента України Кирило Буданов під час виступу на форумі «Архітектура безпеки» підтвердив доручення від президента Володимира Зеленського спробувати припинити війну якнайшвидше: *«Це доручення президента якнайшвидше спробувати припинити цю війну. І я підтверджую, це насправді його намагання якнайшвидше бажано до зими припинити бойові дії. І я, як керівник офісу президента, точно буду робити все для того, щоб досягти мети, яку поставив президент України. На мій погляд, вона абсолютно правильна, вчасна і продумана».*

Щоправда формулювання досить дивне – **«бажано до зими припинити бойові дії»**. Як це – **«спробувати»?** Яким чином? Логіка підказує, що починати треба, мабуть, зі створення для ворога умов і засобів примусу до миру. Бо головна проблема в тому, що ***«Росія є тільки одна – імперіалістична, і так буде доти, доки російський імперіалізм не буде дощенту розторощений, а російський народ не вилікується з нього через пізнання, що його імперіалізм приносить йому самому найбільше лиха – жертв, терпінь і падіння»*** (Степан Бандера).

Буданов запевнив: *«Як керівник офісу президента, точно буду робити все для того, щоб досягти мети, яку поставив президент України»*. Але яким чином «досягти мети»? В ОЧІЛЬНИКА ОП Є КОНСТИТУЦІЙНІ ПОВНОВАЖЕННЯ НА ПРИПИНЕННЯ ВІЙНИ? Повіримо? Згадалась сюрреалістична цитата щодо спецоперації «Авеню» («Вагнергейт») з інтерв'ю Кирила Буданова скандальному Олексію Арестовичу 19 серпня 2020 року: *«Я не бачу жодного сенсу у проведенні подібної операції таким чином. Проте я чітко бачу, кому така операція була вигідна. І тут у нас єдина країна – це Росія, Перше: створити прецедент. Друге: створити дипломатичне напруження в міжнародних відносинах, перш за все між Україною і Туреччиною. І третє: як завжди показати, що Україна планує і робить якісь дуже страшні напівтерористичні операції по всьому світі».* Помовчимо.

В інтерв'ю телеканалу CBS News Володимир Зеленський повідомив, що бачить вікно можливостей для початку реальних переговорів з Росією щодо завершення війни президент України. Кілька днів перегодом він заявив, що для завершення війни готовий на будь-який формат переговорів: *«І я готовий до прямих перемовин з Путіним, щоб завершити цю війну, аніж чекати в черзі, коли всі закінчать всі конфлікти в світі, а потім це дійде до нас».*

Чомусь згадався указ про заборону переговорів з пуйлом. А ще згадався кооператив «Династія» та деякі його учасники...

Хай там як, але 4 червня на сайті Офісу президента було оприлюднене цілком слушне звернення Володимира Зеленського до кремлівського диктатора з пропозицією завершити війну: *«Україна пропонує закінчити війну у форматі між нами і вами. Я пропоную вам зустріч».*

Наступного дня під час Петербурзького міжнародного економічного форуму кремлівський диктатор з напускним сарказмом, зверхньо відповів на відкритий лист українського президента: *«Сьогодні зранку мені Пєсков цей папірець підсунув. Я його подивився побіжно. Цей лист справді з елементами хамства».* Відтак силувано зрезюмував, що **«не бачить сенсу у проведенні зустрічі».** Чого й слід було очікувати.

Але. Згаданий лист, треба думати, передусім був адресований російським елітам, російському соціуму. Світові. І путін, схоже, це зрозумів. Тож занервував.

На жаль, війна триватиме. **Триватиме і мобілізація. Не щезне проблема мотивації населення і призову військовозобов'язаних, виразніше окреслиться тема підготовки населення до тривалої війни.**

Московити не зупиняться, йтимуть до кінця. Вони зі Швецією воювали 21 рік… Апелювати до російського суспільства відкритим листом, аби примусити його до миру замало. Це спроможна здійснити лише військова сила. Єдиний спосіб зупинити війну в Україні, запобігти Третій світовій і позбавити рашистських терористів ядерної зброї – це спричинити розпад ерефії. Третього не